

פרק ג - טבול-יום בהר הבית

א. היצגת הבעיה

השאלה שנדון בה בפרק זה היא - האם מותר לטבול-יום להכנס להר הבית. והנה, כפי שיתבאר, ברור שלדעת הרמב"ם ורוב הראשונים טבול-יום אסור להכנס רק לעזרת נשים (ואולי גם למקומות אחרים הסמוכים ממש לעזרה). אבל להר הבית ולחיל מותר לו להכנס. אך יש שרצו לאסור על טבול-יום להכנס בכל הר הבית מחמת דברי רש"י והר"ש משאנ"ץ בענין זה, ולהלן נבאר האם צריך לחשוש לזה.

ב. המשנה בכלים

במשנה כלים (א, ח) נאמר "עזרת נשים מקודשת ממנו (-מהחיל) שאין טבול-יום נכנס לשם". כלומר, להר הבית ולחיל, עד עזרת נשים, מותר לטבול-יום להכנס, ורק מעזרת נשים ולפנים אסור לו להכנס.

והנה, בברייתא נאמר "מזהר הבית לשער נקנור - מחנה לויה, משער נקנור ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים א, ח. ספרי לבמדבר ה, ג. ובהים קטז:). וגם במשנתנו (שם) נאמר שרק מעזרת ישראל ולפנים חייבים חטאת - כי רק על טמא הנכנס למחנה שכינה יש חיוב כרת וחטאת. ולפי זה ודאי שמהתורה אין מעלה מיוחדת לעזרת נשים, אלא היא חלק ממחנה לויה, וממילא צריך לומר שהדין שאסור לטבול-יום להכנס לעזרת נשים הוא מדרבנן. ונראה שכך מסכימים כל הראשונים בפרוש משנה זו^א.

גם בספרי (לבמדבר ה, ב) מוכח כמשנה בכלים. ששם נאמר "מכאן מנו חכמים למחיצות. כל שהוב מטמא מצורע מטמא... כל שטבול-יום מטמא טמא-מת מטמא. חמור טמא-מת שהוא מטמא את האדם" - כלומר, דיני שילוח הטמאים מחולקים לפי דרגות הטומאה (כמו שביארנו בפרק הקודם), ועל כן החמירו בטמא-מת יותר מטבול-יום. וכיון שהדבר ברור שטמא-מת אסור רק מהחיל ולפנים, ודאי כוונת הספרי לומר שטבול-יום אינו אסור אלא מעזרת נשים ולפנים.

ומסתימת המשנה והספרי נראה שאין חילוק בין טמא-מת טבול-יום לבין זב טבול-יום וכיו"ב.

א. אמנם, לפי המאירי ליבמות ז: יש תנא בברייתא הסובר שעזרת נשים היא חלק ממחנה שכינה, ולדעה זו אסור לטבול-יום להכנס לעזרת נשים מדאורייתא ועיין בהערה זו. אך מי"מ אין זו דעת המשנה בכלים, שהרי מוכח שלפי המשנה רק מעזרת ישראל ולפנים הוא מחנה שכינה.

ג. המשנה בתמיד

במשנה תמיד (א, א) נאמר, בקשר לכהנים הישנים בבית זמוקד (- שהיה בנוי בצפון העזרה, חציו בקדש וחציו בחול, וחציו שבחול, שהיה פתוח לחיל, לא היה קדוש בקדושת העזרה ובו היו הכהנים ישנים) : "אירע קרי לאחד מהם יוצא והולך לו במסיבה... עד שהוא מגיע לבית הטבילה... ירד וטבל... בא וישב לו אצל אחיו הכהנים עד שהיו השערים נפתחים, יוצא והולך לו". ושאלו הראשונים - כיצד מותר לכהן זה לחזור לבית המוקד עד הבוקר, והלא הוא טבול-יום! ולכאורה כשם שאסור לטבול-יום להכנס לעזרת נשים כן אסור הוא להכנס לבית המוקד, שהוא סמוך ביותר לעזרה! והשיבו על זה, שכיון שמדאורייתא טבול-יום מותר בהר הבית (מחנה לוי) ורק חכמים אסרו עליו להכנס לעזרת נשים, ממילא אפשר לומר שכאן לא גזרו. ומדוע לא גזרו - נאמרו בזה כמה פירושים:

א. גזרו רק על עזרת נשים, שדרך שם נכנסים ויוצאים לעזרה, ולא גזרו על מקומות אחרים הסמוכים לעזרה. כן כתבו התוס' בזבחים (לא: ד"ה ובטמאים, וראה שם לב: ד"ה ורבי יוחנן) ובחולין (ב: ד"ה שמא) בשם ר"י. וכ"כ הרא"ש בפירושו לתמיד בשם ר"י, וכ"כ הר"ש משאנ"ץ (תוס' הרשב"א לפסחים צב:), הרמב"ן (בחולין ב:) והמאירי (בסוטה ב.) יש שהוסיפו והסבירו, שהגזירה נאמרה רק על ה"חצר", שהיא עזרת נשים, כמו שאמר ר' יוחנן ביבמות (ז:): על פי הפסוק "ויעמוד יהושפט... לפני החצר החדשה", אבל שאר המקומות, אף אלו הסמוכים לעזרה, לא נקראו "חצר" (-כן כתבו הר"ש משאנ"ץ (שם) והרשב"א והריטב"א ביבמות).

ב. הראב"ד בפירושו לתמיד כתב שאכן טבול-יום אסור בבית המוקד (כמו בעזרת נשים), אבל הכהן שטבל לא חוזר לתוך בית המוקד - ששנו ישנו אחיו הכהנים, אלא רק ללשכה הפתוחה לבית המוקד שממנה ירדו לבית הטבילה. ולשכה זו - טבול-יום מותר בה, כי היא דומה לחיל ולא לעזרת נשים, משום שאינה פתוחה ישירות לעזרה, אלא רק לבית המוקד שהוא פתוח לעזרה (ואח"כ הוסיף הראב"ד, שבדומה לחיל שהיה פתוח להר הבית, כן היתה לשכה זו ופתוחה להר הבית על-ידי המחילה, ולכן דינה כחיל).

ג. התוס' (הנ"ל בזבחים ובחולין) והראב"ד והרא"ש בפירושם לתמיד כתבו בשם ר"ת שגם אם בית המוקד שוה לעזרת נשים, מכל מקום הגזירה היתה רק שהטמא לא יכנס, אבל מי שנטמא בפנים לא הצריכוהו חכמים לצאת, וכ"כ בתוס' שאנ"ץ (סוטה ב:), וכ"כ הרע"ב (במדות א, ט). (והריטב"א בחולין ב: נתב שבטומאה שאירעה בפנים והוא צריך להתעכב שם לצורך מצוותו, לא גזרו, וצ"ע מה כאן המצוה? ואולי הזכונה למצות שמירת המקדש - כ"כ באנצ'ת ערך טבול-יום.)

ד. המפרש למסכת תמיד ותוס' הרא"ש ביבמות בשם ר"ת כתבו שכיון שאיסור טבול-יום הוא מדרבנן, לכן כאן שזה בלילה – לא הטריחוהו לצאת. והר"ש משאנ"ץ הוסיף, שכיון שמדובר במלתא ולא שכיחא ובטומאה שנגרמה באונס, לכן לא צריך לצאת מבית המוקד, כדי שלא יתבייש.

הצד השווה לכל ההסברים האלה הוא, שכולם מתבססים על כך שאיסור טבול-יום בעזרת נשים, או במקומות אחרים הסמוכים לעזרה, אינו אלא מדרבנן. ושני ההסברים הראשונים מתבססים בפירוש גם על כך שהגזרה דרבנן לא נאמרה בכל הר הבית, אלא רק בעזרת נשים².

אכן, ישנו הסבר אחר למשנה זו, שניתן להאמר גם על פי ההנחה שטבול-יום אסור מדאורייתא בכל הר הבית. הסבר זה מובא במפרש למסכת תמיד, שבתחילה כתב כהסבר הרביעי שכתבנו לעיל, ואח"כ כתב שאין להוכיח מכאן שאיסורו של טבול-יום הוא רק מדרבנן, כי ניתן לומר שלחציו של בית המוקד שהיה בחול היה דין של גגים ועליות, ולא היה קרוש אף בקרושת הר הבית³.

בקיצור: בפשטות, המשנה בתמיד מתפרשת רק על-פי ההנחה שאיסורו של טבול-יום בעזרת נשים הוא רק מדרבנן. ולפי חלק מן המפרשים – רק על-פי ההנחה שאיסור דרבנן זה נוהג רק בעזרת נשים, ולא במקומות אחרים מחוץ לעזרה (אמנם, ישנה אפשרות אחרת להסביר את המשנה גם אם נאמר שטבול-יום אסור מדאורייתא בהר הבית, וזו דעת יחיד).

ד. המשנה במידות

גם המשנה במידות (א, ט) הביאה את דינו של הכהן שאירע לו קרי, כמו במשנה בתמיד, אך שם מסיימת המשנה "...עד שהוא מגיע לבית הטבילה. ר"א בן יעקב אומר במסיבה ההולכת תחת החיל יוצא והולך לו בטדי".

ב. ולדעת המאירי (הנ"ל בהערה הקודמת) גם אם נאמר שאיסור טבול-יום בעזרת נשים הוא מדאורייתא, אין כל קושי במשנה, כי לדבריו רק עזרת נשים היא כעזרה, ולא מקומות אחרים הסמוכים לעזרה.

ג. ובפירוש רבנו גרשום למשנה בתמיד א, א (נדפס במשנה שבגמרות) כתב: "כיון שנפתחו יוצא והולך לו – חוץ לשתי מחנות עד הערב, כדן של טבול-יום בעל-קרי", ואם נאמר שכוונת רגמ"ה היא שלטבול-יום אסור מדאורייתא להכנס לכל הר הבית (וכרעת רש"י שנביא בהמשך, למיד טבול-יום רוב כזב), יהיה קשה על המשנה – מדוע הותר לו לשהות בלילה עם אחיו הכהנים? ועל כרחו צ"ל שהרגמ"ה סובר כדברי המפרש לתמיד, שבית המוקד היה עליה שלא נתקדשה. ואפשרות אחרת להסבר ברגמ"ה היא שאיסור הוא מדרבנן, אלא שאסרו בכל הר הבית – כמשמעות דברי רש"י – להלן סעיף ט, אך לקמן נבאר שאפשרות זו אינה נראית.

ויש כמה הסברים למשנה זו: א. יש שפירשו שיש במשנה מחלוקת, וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (מהדורת קפאח): "שאינו חוזר טבול-יום זה לבית-המוקד אלא יוצא מהר הבית... ואין הלכה כראב"י". כלומר, לפי ת"ק והתנא במסכת תמיד, חוזר הכהן לבית המוקד אך לפי ראב"י הוא צריך לצאת מיד מהר הבית. ונראה מזה שלדעת ראב"י טבול-יום אסור בכל הר הבית.

ב. הראב"ד (בפירושו למשנה בתמיד, בפירוש השני) פירש שראב"י בא לומר שטבול-יום אסור לחזור ללשכה שממנה יוצאים לבית הטבילה, כי לדעתו יש ללשכה זו דין עזרת נשים שטבול-יום אסור בה, ובנקודה זו הוא חולק על ת"ק. ובדרך דומה פירש הרע"ב, שראב"י חולק על המשנה בתמיד בשאלה האם מותר לכהן לחזור לבית המוקד. וכן אפשר לבאר לפי כל זה הסברים האחרים שנאמרו לעיל בדעת ת"ק, מדוע לדעתו לא גזרו במקרה זה על טבול-יום, ולומר שבנקודה זו חולק ראב"י וסובר שגזרו גם בזה, ולכן אסור לו לחזור לבית המוקד. ומ"מ לפי פירוש זה בדעת ראב"י, באמת אין הכהן צריך לצאת חוץ להר הבית, וכ"כ הרא"ש בפירושו למדות בשם הערוך: "יוצא והולך לו בטדי – בהר הבית שנקרא טדי" (-ראה בערוך השלם, ערך טדי), ונראה מזה שגם לראב"י אין הכהן צריך לצאת חוץ להר הבית.

ג. פירוש אחר כתב הראב"ד (בפירושו לתמיד) – שאין מחלוקת בין ת"ק וראב"י. וראב"י בא רק לתאר את מבנה המסיבה, ולא להוסיף או לחלוק בדין.

ד. הגר"א (בפירושו למידות) פירש שראב"י בא לחלוק על מקום המסיבה, שלדעתו היתה רק תחת החיל ולא תחת המקדש (-שתחת המקדש אסור לו ללכת לדעתו). והסיוס "יוצא והולך לו בטדי" הוא משפט בפני עצמו, שמתייחס לשעת הבוקר – כשנפתחו השערים (כמו שכתוב במשנה בתמיד).

ה. הברייתא בפסחים, יבמות וזבחים

בברייתא שמביאה הגמ' בפסחים (צב.), יבמות (ז:), וזבחים (לב:), נאמר: "מצורע שחל שמיני שלו להיות בערב פסח וראה קרי בו ביום, אמרו חכמים, אף-על-פי שאין טבול-יום אחר נכנס, זה נכנס, מוטב יבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת". והסבר הדברים: מצורע צריך לטבול ביום השביעי, ולמחרת ביום השמיני מביא קרבנותיו ועומד בשער ניקנור – בפתח העזרה (ושם צריך להכניס בהונותיו לעזרה כדי שהכהן יתן עליהם מן הדם). ובדרך כלל המצורע ביום השמיני הינו מחוסר-כיפורים בלבד, וכבר אינו טבול-יום, ולכן מותר לו להכנס לעזרת נשים. אך אם ראה קרי ביום השמיני, הרי גם אם יטבול עדיין הוא טבול-יום, ואסור לו להכנס

לעזרת נשים, ולכן צריך להמתין עד ליום התשיעי. אך אם חל היום השמיני בערב פסח הרי יפסיד על-ידי זה את עשיית הפסח, ולכן אומרים שידחה עשה של קרבן פסח, שיש בו כרת, את עשה של שלוח טמאים, שאין בו כרת (כי חיוב כרת יש רק בטמא שנכנס מעזרת ישראל ולפנים).

ואח"כ ממשיכה הגמרא: "ור' יוחנן אמר, דבר תורה אפילו עשה אין בו, שנאמר "ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וירושלים בבית ה' לפני החצר החדשה" – מאי חצר החדשה? (י"ג: אמר ר' יוחנן) שחזשו בה דברים ואמרו טבול-יום אל יכנס למחנה לוייה".

הנה, רוב רובם של הראשונים פירשו את הסוגיא בדרך זו: ר' יוחנן לא בא לחלוק על הברייתא אלא לפרש אותה, שמה שנאמר בברייתא "עשה שאין בו כרת" – אין הכוונה לעשה דאורייתא, אלא רק לגזירת חכמים¹, שאסרו על טבול-יום להכנס לעזרת נשים. ועוד הסבירו הראשונים שמה שאמר ר' יוחנן "טבול-יום אל יכנס למחנה לוייה", אין הכוונה שגזרו על כל מחנה לוייה, אלא רק על עזרת נשים שהיא חלק ממחנה לוייה, והיא הנקראת "חצר".

לפי פירוש זה, מתאימים דברי הברייתא ור' יוחנן לדברי המשנה בכלים, ולכו"ע איסור טבול-יום הוא רק בעזרת נשים ולא בכל הר הבית, ואיסור זה הוא מדרבנן. כך פירשו את הסוגיא התוס' בכל המקומות, וכן תוס' רא"ש (ביבמות ובהולין ב:) ותוס' שאנ"ץ (בפסחים). וכן הסכימו הרמב"ן, הרשב"א (ביבמות), הראב"ד, המפרש למסכת תמיד (אם כי, המפרש כתב שאין זה מוכרח, כמו שהבאנו לעיל), השטמ"ק בזבחים בשם מהר"פ (?), והריטב"א בחולין (ונראה שלכך נוטים גם דבריו בחידושו לביבמות) וכ"כ בפשטות התשב"ץ (ח"ג קלוז)².

ונראה שלפי הראשונים הנ"ל ניתן להכריע להלכה שטבול-יום מותר בהר הבית, כמשנה בכלים, כי הרי אין בגמרא מי שחולק על זה! ואף ראב"י, במשנה במידות,

ד. ראה דוגמא לזה בברכות יט: – שמה שנאמר שם "לא תעשה שבחורה" הכוונה לאיסור דרבנן.
ה. למאירי ביבמות יש שיטה יחידית ומחודשת בביאור הסוגיא. לדעתו התנא של הברייתא סובר שעזרת נשים היא חלק ממחנה שכניה, ולכן כשהמצורע מכניס לשם את בהונותיו הרי זה עשה דאורייתא (ואין בו כרת כי רק בביאת כולו יש חיוב כרת). ור' יוחנן חילק על הברייתא, ואומר שעזרת נשים אינה בכלל "מקדש", ואין איסור דאורייתא לטבול-יום להכנס לשם. והמעיק במאירי יראה שלדעתו שער ניקנור היה בכניסה לעזרת נשים ממוזרה, ולא בין עזרת נשים לעזרת ישראל! ודבר זה תמוה ביותר, ועומד בניגוד לדעה המקובלת (וכבר עמד על כך המהדיר למאירי). ויש עוד חידושים בשיטתו, עיי"ש. ומכל מקום, גם לפירוש המאירי נראה שאין בסוגיא מי שחולק על זה שטבול-יום מותר בהר הבית ובחיל, ואינו אסור אלא בעזרת נשים.

אינו חולק בזה לרוב הפירושים. ואף שלפירוש הרמב"ם ראב"י חולק, מ"מ הרי הרמב"ם עצמו הדגיש שאין הלכה כמותו.

וכן נפסק ברמב"ם בפירוש (בהלכות ביאת מקדש פ"ג ה"ה וה"ו) – "החיל משלחין ממנו גוים... אבל טבול-יום נכנס לשם, שכבר טבל. עזרת נשים משלחין ממנה טבול-יום... ואיסור טבול-יום במחנה לוייה מדברי סופרים", וכן פסק הסמ"ג במ"ע קס"ד. וכן כתב המהר"ת אלפאנדרי בספר דרך הקדש (זף ו' ע"ב): "הרי שפה אחד מודים מודים שטבול-יום מותר בהר הבית בזמן שביהמ"ק קיים, ואם בן תורה יוצאה לזמננו זה שמותר להכנס שם כשיטבול" (וראה בקינה של בעל המגן-אברהם (נדפסה בקובץ אורייתא יד) ששם מובא כדבר פשוט שלעזרת נשים אסור לטבול-יום להכנס, עיי"ש).

ו. שיטת רש"י והר"ש משאנ"ץ בביאור הברייתא

רש"י בזבחים פירש את הסוגיא באופן אחר: ר' יוחנן לא בא לפרש את הברייתא אלא לחלוק עליה: שלפי הברייתא יש איסור דאורייתא לטבול-יום להכנס להר הבית כי "טבול-יום דזב כזב דמי" (וכן טבול-יום דבעל-קרי). ולפי ר' יוחנן "טבול-יום דזב לאו כזב דמי", ולכן אינו אסור מדאורייתא בהר הבית.

אלא שיש סתירה בפירושי רש"י; כי בפסחים פירש רש"י נמו שאר הראשונים – שר' יוחנן מפרש את הברייתא, ולא חולק עליה (וכן העיר בתוס' שאנ"ץ לפסחים שרש"י פירוש פירושים שונים בזבחים ובפסחים). ויתכן שרש"י הזר בו, אך קשה לדעת מה סבר בתחילה ומה לבסוף. וביבמות אין דברי רש"י שלפנינו מוכרעים כאחד הפירושים, ונראה שהיו בזה גרסאות שונות, כמו שמעיד הריטב"א שם. מכל מקום, הרבה ראשונים ציטטו את רש"י כפי שפירש בזבחים.

גם הר"ש משאנ"ץ בפירושו לכלים כתב שהשאלה האם מותר לטבול-יום להכנס להר הבית שנויה במחלוקת האם טבול-יום דזב כזב, והמשנה בכלים וכן ר' יוחנן סוברים שטבול-יום דזב לאו כזב, ולכן אסור רק מדרבנן – שגזרו שלא יכנס לעזרת נשים. וכ"כ הריטב"א ביבמות בשם הר"ש בתוספותיו (– וגם הר"ש בכלים מצייין לתוספותיו ליבמות). שר' יוחנן סובר שטבול-יום דזב לאו כזב, וחולק על הברייתא שסוברת טבול-יום דזב כזב. אלא שגם בדברי הר"ש ישנה סתירה, כי בתוספותיו לפסחים נראה שנוטה לפירוש התוס', וצ"ע.

ושאר הראשונים חלקו על רש"י והר"ש בזה, והקשו עליהם כמה קושיות, ולדעתם, למחלוקת אם טבול-יום דזב כזב אין השלכה לנידון זה: שלענין כניסת הטמאים להר הבית כולם מודים שטבול-יום דזב אינו כזב ומותר מהתורה בהר הבית (– כן

כתבו בפירוש התוס' ביבמות ובזבחים (יז: ד"ה קסבר ולב: ד"ה ורבי) ותוס' הרא"ש ביבמות. אם כי אין זה מוכרח שראשונים אחרים, שהולכים בעקבות תוס' בפירוש הסוגיא, ומסכימים שהברייתא אינה אוסרת מדאורייתא לטבול-יום להכנס להר הבית – מסכימים עימם גם בפרט זה).

ז. מה תהיה ההלכה לשיטת רש"י והר"ש

בפשטות נראה שלהלכה אפשר לסמוך על רוב הראשונים (וכן דברי רש"י עצמו בפסחים), שטבול-יום מותר בהר הבית ורק לעזרת נשים אסור לו להכנס. אך באמת נראה שגם אם נחשוש לדעת רש"י והר"ש יש יסוד גדול להקל בדבר, כי בפשטות נראה שהלכה בר' יוחנן, ולא כברייתא שאוסרת על טבול-יום להכנס לכל הר הבית, וכפי שנבאר.

שהנה, הראשונים הקשו על שיטת רש"י – איך יכול ר' יוחנן האמורא לחלוק על הברייתא? וכבר כתבו התוס' בזבחים (בדעת רש"י) שמרש"י עצמו נראה שר' יוחנן הסתמך על דעת תנאים שטבול-יום דזב לאו כזב, ומכח זה חלק על הברייתא. ועוד כתבו הראשונים, שאפשר לומר שר' יוחנן סמך על המשניות בכלים ובתמיד, שמהם מוכח שאין איסור דאורייתא לטבול-יום במחנה לוייה. והמאירי כתב שר' יוחנן יכול לחלוק על הברייתא כיון שהיה בסוף תקופת התנאים. ולפי כל זה נראה שהלכה בר' יוחנן, שהרי ר' יוחנן ידע את הברייתא ומ"מ חלק עליה; וכל שכן אם סמך ר' יוחנן על המשנה, שיש לפסוק כמשנה כשחולקת על הברייתא. ולדעת ר' יוחנן יש להוסיף גם את רבא (בפסחים צב.). שנראה שסובר כמותו, ומסתבר שהלכה כמותם (וכן פסק בערוה"ש העתיד הלכות בית המקדש יד, כו, שטבול-יום אסור רק בעזרת נשים, ומדרבנן בלבד, מפני שטבול-יום דזב לאו כזב ומותר מהתורה במחנה לוייה, וצ"ע לדברי הר"ש משאנ"ץ – הרי שהבין שגם לדעת הר"ש זו ההכרעה. וגם פאת-השלחן שרצה להחמיר ולאסור בניסת טבול-יום לכל הר הבית, החמיר רק בגלל דעת רש"י בביאור דברי ר' יוחנן, שנביא לקמן, ולא בגלל דברי הברייתא).

ח. טעם נוסף לקולא לשיטת רש"י והר"ש

על מה שבארנו בסעיף הקודם יש להוסיף, שגם אם נחשוש לדעת התנא של הברייתא, שלפי פירוש רש"י והר"ש סובר שטבול-יום אסור בכל הר הבית, עדיין יש מקום לומר שאין הדברים אמורים בכל טבול-יום.

וזה על פי הגמרא בנויר (מד:). שזוהי הפעם היחידה שבה הגמרא קושרת בפירוש את הדין האם טבול-יום דזב כזב לענין ביאת מקדש. ומסקנת הגמרא שם (לפי

המפרשים) היא שטבול-יום לבד מותר מדאורייתא נמחנה ליה, ורק טבול-יום שהוא גם מחוסר-כיפורים אסור במחנה ליה. ובפשטות נראה שם שלמסקנה כולם מודים בזה – כמו שיתבאר בפרק הבא. ומגמרא זו יש לכאורה קושיא על רש"י והר"ש, שלדעתם יש מאן דאמר שטבול-יום אסור במחנה ליה:

לכן כתב הסדרי טהרות (דף סג ע"א) שמה שכתבו רש"י והר"ש, שלפי הברייתא טבול-יום דוב כזב ואסור לו להכנס למחנה ליה – אין זה אלא בטבול-יום שהוא גם מחוסר-כפורים – שהרי על טמא כזה מדובר בברייתא, שהוא טבול-יום לטומאת קרי ומחוסר-כפורים לטומאת צרעת. אבל טבול-יום שאינו מחוסר-כפורים כלל, מותר מדאורייתא להכנס למחנה ליה לכו"ע! ואמנם, התוס' – שהבינו שר' יוחנן בא לפרש את הברייתא, הוצרכו לחלק ולומר שרק טבול-יום שהוא מחוסר-כיפורים מאותה טומאה, כמו זב, אסור במחנה ליה, אבל טבול-יום שהוא מחוסר-כפורים מטומאה אחרת (כמו המצורע שראה קרי), מותר מדאורייתא במחנה ליה. אך רש"י והר"ש לא חילקו בין מחוסר-כיפורים מטומאה זו לבין מחוסר-כיפורים מטומאה אחרת.

ולפי זה יוצא שבעל-קרי טבול-יום, אם אין הוא מחוסר-כיפורים מטומאה אחרת, מותר לכו"ע להכנס לזהר הבית! אכן, אין הסברו של הטור"ט מוכרח ואפשר להסביר גם שלא כדבריו, ולומר שהגמרא בנוזר לא הכריעה כן בודאות, וכמו שנבאר בפרק הבא (הערה ד).

ט. דעת רש"י בפירוש דברי ר' יוחנן

הנה, מלבד מזה שפירש רש"י, שלפי הברייתא יש איסור דאורייתא לטבול-יום להכנס לזהר הבית, הרי בדבר נוסף פירש שלא כשאר הראשונים, וזה בדעת ר' יוחנן שסובר שהאיסור הוא רק מדרבנן; שכל הראשונים פירשו את דברי ר' יוחנן שאמר "טבול-יום אל יכנס במחנה ליה", שכונתו בזה רק לעזרת נשים – שהיא חלק ממחנה ליה, ולא לכל מחנה ליה (הר הבית). כן כתבו תוס', תוס' רא"ש, רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, מאירי, הר"ש והרא"ש בכלים, הראב"ד בתמיד והתשב"ץ, וכן מוכח מלשון הרמב"ם שהבאנו לעיל, וכן דייק הרע"ב (במדות א ט) וכתב "שטבול-יום אסור להכנס לעזרת נשים, דהיינו מחנה ליה". אבל רש"י ביבמות כתב "במחנה ליה – הר הבית", ומשמע שגזרו בכל הר הבית. ויותר מפורש מזה כתב בפסחים ובזבחים, ש"החצר החדשה" היא הר הבית (ונקראת "חדשה" בגלל חידוש זה שהוסיפו לגזור על טבול-יום). ובפשטות נראה מזה שרש"י פירש בדברי ר' יוחנן

שהגזירה היתה על כל הר הבית ולא רק על עזרת נשים! ועל פי דברי רש"י אלה היו מן האחרונים שהחמירו ואסרו כניסת טבול-יום בכל הר הבית (פאת השולחן ג, יא ושם בבית ישראל סכ"ו, וחזון נחום בפ"א בכלים הובא במקדש-מלך לגרצ"פ פרנק עמ' לח).

אבל, מלבד העובדה שרוב הראשונים לא פירשו כך בדברי ר' יוחנן, עדיין יש מקום להסתפק גם בדעת רש"י. כיון שאם ר' יוחנן בא לומר שגזרו על כל הר הבית, יהיה קשה מאוד – שהרי אף-על-פי שר' יוחנן יכל לחלוק על הברייתא במה שסוברת שטבול-יום אסור מדאורייתא בהר הבית, ולומר שהאיסור הוא דרבנן, וכמו שבארנו (בסעיף ח), מכל מקום איך יכל לחלוק על משנה מפורשת בכלים (וכן פשוטת המשנה בתמיד) שממנה מוכח שהאיסור דרבנן על טבול-יום הוא רק בעזרת נשים? והרי כנגד משנה זו לא מצאנו שום מקור האומר שיש איסור דרבנן על טבול-יום בכל הר הבית!

אמנם, אפשר לטעון שלפי רש"י המשנה בכלים מדברת רק על טמא-מת טבול-יום, אבל זה או בעל-קרי טבול-יום אסורים בכל הר הבית מדרבנן.

אלא, שגם מדברי הראשונים בסוגיא זו נראה שהבינו-רש"י לא פירש בדברי ר' יוחנן שטבול-יום אסור בכל הר הבית. שהרי במה שכתב רש"י שר' יוחנן חולק על הברייתא, ולא מפרש אותה, דנו הראשונים באריכות, ואילו על פרט זה בדברי ר' יוחנן לא הזכירו כלל את רש"י, אלא כתבו בפשוטת שהגזירה היא רק על עזרת נשים! ויותר מזה: הראשונים ניסו לפרש בדעת רש"י שר' יוחנן הסתמך על המשנה בכלים (ובתמיד) ולכן יכול היה לחלוק על הברייתא, והרי במשנה בכלים מפורש שגזרו רק על עזרת נשים! ולכן נראה שהראשונים הבינו שגם רש"י פירש כמותם – שטבול-יום אסור רק בעזרת נשים.

על כן, נראה שעדיף להדחק בדברי רש"י ולומר שגם הוא מפרש כשאר הראשונים, ולפי"ז נדחוק בלשון רש"י, ונאמר שאין כוונתו שהגזירה היתה על כל ה"חצר", דהיינו על כל הר הבית, אלא רק על חלק מן ה"חצר" – רק על עזרת נשים. וזה בדומה לדברי הרמב"ם, שהשתמש בלשון "ואיסור טבול-יום במחנה ליה מדברי סופרים", אך מפורש בדבריו שהכוונה רק לחלק ממחנה ליה. ועדיין צ"ע.¹

1. ואפשר שרש"י לשיטתו הוצרך לפרש כך. שכיון שפירש בברייתא שלדעתה טבול-יום אסור מדאורייתא בכל הר הבית, לכן הוצרך לפרש שגם ר' יוחנן אסור בכל הר הבית, שהרי ר' יוחנן מתייחס לדברי הברייתא וחולק עליה רק בזה שהאיסור הוא דרבנן.

2. ולפי הסד"ט שהבאנו לעיל, ניתן אולי לומר ברש"י, שר' יוחנן כאמת התכוון לאיסור בכל הר הבית, אך זה רק בטבול-יום שהוא גם מחוסר-כפורים (שהרי גם בברייתא דובר רק על זה), אבל טבול-יום

י. דברי הכפתור ופרח

הכפתור ופרח, בפ"ו, הביא את דברי הגמרא ביבמות – "מאי חדשה? שחדשו בה דברים ואמרו טבול-יום אל יכנס למחנה לוי"ה ומיד אח"כ כתב: "אם כן, אין לנו לקרב מפתח הר הבית ולפנים, כי משם והלאה הוא מתנה לוי"ה וכיו"ב כתב בהמשך הפרק "אם כן היום שאנו בחטאינו מבחוץ, נוכל להתקרב לענין תפילה והשתחויה עד אותם הכתלים (-כתלי הר הבית), וכך עמא דבר". ונדבריו אלו היו שרצו ללמוד שלדעתו טבול-יום אסור בכל מחנה לוי"ה, דהיינו הר הבית, ולכן הוא הסיק מכאן שאסור לנו להכנס להר הבית (ראה בפאה"ש ומקדש ומלך הנ"ל).

אבל, יותר נראה שאין זו כוונתו. כיון שקשה לומר שהמשך דבריו – "ואם כן אין לנו ליקרב...", נאמרו בתור מסקנה מהגמרא ביבמות שהביא לפני כן. שהרי, גם אם טבול-יום אסור בכל הר הבית, מכל מקום עדיין אנו רשאים להכנס להר הבית אחרי טבילה והערב שמש! ולכן נראה שמסקנה זו של הכפ"פ אינה נובעת מהגמרא ביבמות, אלא ממה שדן לפני כן על קדושת מקום המקדש בזה"ה, עיי"ש. ואת הגמרא ביבמות ציטט כאן בין שאר המקורות שהביא לענין קדושת המקדש (כדרכו בהרבה מקומות, שמביא דברי חז"ל גם בשאינו דן בהם כלל), ומסקנתו למעשה נאמרה בסיכום לכל הנושא ואינה קשורה בפרט לדין של טבול-יום. ומה שאסר להכנס מפתח הר הבית ולפנים, נראה שזה מחשש שמא יכנסו למקום החיל (-והרי אנו טמאי-מת, וכנראה לא רצה הכפ"פ לסמוך על זיהוי מקום המקדש ומקום החיל)¹.

יא. סיכום

א. יש לסמוך על רוב הראשונים (ורש"י בפסחים), הסוברים שאין מחלוקת בדבר שטבול-יום מותר בהר הבית ורק לעזרת נשים אסור לו להכנס, כפסק הרמב"ם והסמ"ג (וכן דעת המהר"ח אלפנדרי וערוך-השולחן).

שאינו מחוסר-כפורים אסור רק בעזרת נשים. וממילא אין דברי ר' יוחנן סותרים את המשנה ככלים. וראה עוד בחידושי ר' עזריאל הילדסהיימר ליבמות (שם) מ"ש ברעת רש"י. ח. והמהר"ח אלפאנדרי (ב"דרך הקדש", שם) תמה על הכפ"פ (-לפי ההבנה שמסקנת הכפ"פ קשורה לדין טבול-יום) שהרי טבול-יום אסור רק בעזרת נשים, וא"כ מותר כיום להכנס להר הבית לאחר הטבילה, עד למקום החיל, ונשאר בצריך-עין (אך לפי דרכו דברי הכפ"פ מובנים). וכן הביא מהמהר"ט שתמה אף הוא על הכפ"פ (ודחת הסברו של מהר"ר סולימאן, עיי"ש). מכל מקום, להלכה התעלם המהר"ח אלפאנדרי מהכפ"פ במה שכתב שאסור להכנס לפניו מכתלי הר הבית, ופסק שגם טבול-יום מותר להכנס להר הבית, ונראה מדבריו שכן היא גם הכרעת המהר"ט.

ב. גם לפי רש"י בזבחים והר"ש בכלים, שיש בדבר מחלוקת, נראה בפשטות שהלכה כר' יוחנן – שהאיסור בטבול-יום הוא רק דרבנן. ובדעת ר' יוחנן נראה פשוט כמו שהסבירו הראשונים שטבול-יום אסור רק בעזרת נשים (ודעת רש"י בזה אינה ברורה ולכן אפשר להקל בדבר, ובפרט שזה דרבנן).

ג. ויש לצרף לזה, שלפי הסדרי טהרות גם הדעה שטבול-יום אסור להכנס לכל הר הבית מדאורייתא, אינה אלא בטבול-יום שהוא גם מחוסר-כיפורים מאיזו שהיא טומאה, אבל טבול-יום שאינו מחוסר-כיפורים מותר להכנס להר הבית לכל הדעות.

יב. פירוש הפסוקים

לגבי בעל-קרי נאמר "ויצא אל מחוץ למחנה, לא יבוא אל תוך המחנה. והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל תוך המחנה" (דברים כ, יא). ולכאורה נראה מזה שטבול-יום אסור במחנה לוייה (-ואפילו בעל-קרי טבול-יום, שאינו מחוסר-כיפורים), שהרי בעל-קרי צריך לצאת ממחנה לוייה, ורק "כבא השמש" מותר לו לתזור לשם (וכן דרשו בספרי: "וכבוא השמש – ביאת שמשו מעכבתו מליכנס לפנים מן המחנה")! אכן, כבר הרגישו בדבר הראשונים (רש"י בפסחים, הר"ש משאנ"ץ בתוספותיו לפסחים והרשב"א והריטב"א ליבמות), וכתבו שאפשר לפרש את הסיפא – "וכבא השמש יבא אל תוך המחנה" – שזה מתייחס למחנה שכינה בלבד.

אך מכל מקום, לכאורה הדבר תלוי בחילופי הגרסאות בפסחים סח: שלגרסת רש"י שם המסקנה היא ש"ויצא אל מחוץ למחנה" – זה מחנה לוייה, ו"לא יבוא אל תוך המחנה" – זה מחנה שכינה. ולגרסא זו מסתבר מאוד שהסיוס "וכבא השמש יבא אל תוך המחנה" – מתייחס למחנה שכינה, כמו הביטוי "אל תוך המחנה" הסמוך לו. אבל לגרסת הר"ח והרמב"ם המסקנה היא הפוכה – "ויצא אל מחוץ למחנה" – זו מחנה שכינה, ו"לא יבא אל תוך המחנה" – זו מחנה לוייה^ט. ולפי זה נראה שהסיוס "וכבא השמש יבא אל תוך המחנה" – מתייחס למחנה לוייה. וזה סותר את ההלכה שטבול-יום מותר מהתורה במחנה לוייה! ובמיוחד קשה הדבר על הרמב"ם עצמו, שפסק בפירוש שטבול-יום מותר מהתורה במחנה לוייה, וזה סותר לכאורה את הפסוקים על פי גרסתו בפסחים! וכבר הקשה כך במשך חכמה (דברים שם) ולא תירץ (וראה גם ברש"י לפסחים סח:).

ט. ראה ברמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ג ה"ח ובכס"מ שם. והמדפיסים בדפוס וילנא הגיהו בפירוש הר"ח ללא צורך, ועיין באבן-האול על הרמב"ם.

ובנראה צריך לומר, שאע"פ ש"לא יבא אל תוך המחנה" מתייחס למחנה לוי, מ"מ
המשך "וכבא השמש יבא אל תוך המחנה" חוזר למחנה שכינה שהוזכר בתחילה.
וכן נראה קצת מהרשב"א והריטב"א (שהם מוכנים לפרש שהסיום "וכבא השמש"
חוזר למחנה שזכר בתחילה), ודוחק.

והמלבי"ם והנצי"ב, בפירושם לפסוקים אלה, כתבו (כדי ליישב קושי זה) שבפסוקים
יש שתי כוונות: כוונה אחת על פי הפשט, במחנה המלחמה. וכוונה שניה על פי
דרשות חז"ל, במחנה לדורות. ובמחנה המלחמה היה דין מיוחד – שאז היה אסור
לטבול-יום להכנס למחנה, ועל זה נאמר בכתוב שרק כבוא השמש יבוא אל תוך
המחנה. אך לדורות, במחנה לוי, באמת מותר לטבול-יום להכנס.

ואולי ניתן לומר באותו כיוון, אך יותר חריף: שבמחנה המלחמה נחשב כל המחנה
כמחנה שכינה, כיון שלא היו לארון הקודש מחיצות קבועות, ולכן היה אסור
לטבול-יום להכנס למחנה (ועיין בראב"ע ובחזקוני שם).

ולשיטת ה"מי נפתוח" בדעת הרמב"ם (שהבאנו בפרק א סעיף יב) לא קשה כלל:
משום שלשיטה זו בעל-קרי אינו משתלח ממחנה לוי אלא רק ממחנה שכינה
(ודרשת חז"ל מ"ויצא אל מחוץ למחנה..."), מתייחסת לשאר טמאים, כמו זב, ולא
לבעל-קרי עצמו), וממילא בכדי להכנס בחזרה למחנה עליו להמתין עד לבא
השמש.

ולעומת הקושי בפסוקים בדברים, הוכיחו התוס' ורוס' שאנ"ץ (בפסחים צב).
מפסוקים אחרים שטבול-יום מותר במחנה לוי. וזה ממה שנאמר ביולדת "ואל
המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה" (ויקרא יב, ד), והרי ה"מקדש" הוא מחנה
שכינה, ואם כן מוכח מזה שלמחנה לוי מותר לה להכנס, אף-על-פי שהיא
"טבולת יום ארוך" (– עד ארבעים או שמונים יום ללידתה!) ולכאורה זו קושיא
חזקה על שיטת רש"י והר"ש שלדעתם יש מי שסובר שטבול-יום אסור במחנה לוי
– והרי מהפסוק מוכח שרק במחנה שכינה אסור! ואולי אפשר לומר שרש"י מתלק
בין טבול-יום רגיל לטבולת-יום-ארוך, שטבולת-יום-ארוך מותרת במחנה לוי
לכו"ע, וצ"ע (וראה בהערות הרב יפה"ן לריטב"א יבמות הוצאת מוה"ק, פרק א'
הערה 427).

י. וראה בפרק הבא מה שיש לדון בזה – שהרי היולדת היא גם טבולת-יום וגם מחוסרת-כפורים,
ולדעת החוס' ע"פ הגמ' בנויר לכאורה צריכה להאסר במחנה לוי.